

ДЖОН ГРІШЕМ

РЕКЕТИР

РОМАН

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2014

Рекетир — той, хто привласнює гроші незаконно, наприклад, шахрайством, вимаганням тощо.

Розділ 1

Я адвокат, і я за ґратами. Це довга історія.

Мені сорок три роки, я вже відсидів половину терміну, який присудив мені млявий та пихатий вашингтонський федеральний суддя. Мої апеляції пішли за призначенням, й у моєму ревно виснаженому арсеналі не лишилось ані процедури, ані механізму, ані плутаного закону, технічного засобу, лазівки чи отченашу. Не лишилося нічого. Бо ж я знаю Закон, я можу вчинити, як чинять деякі ув'язнені, й закидати суди стосами даремних клопотань та позовів чи іншого паперового непотребу, але ніщо не зарадить моїй справі. Насправді у мене немає жодних сподівань на те, що я вийду на волю протягом наступних п'яти років, хіба на кілька паршивих тижнів, які відкрають наприкінці за зразкову поведінку, а моя поведінка таки була зразковою.

Мені не варто називатися юристом, бо формально я вже ним не є. Суд штату Вірджинія, невдовзі після мого засудження, кинувся відбирати у мене адвокатську ліцензію. У правилах чорним по білому написано: «присуд за шахрайство вимагає позбавлення права на адвокатську практику». Мене

позбавили ліцензії і про мої дисциплінарні негаразди повідомили *Вірджинійвський реєстр адвокатів*. Того місяця ліцензію відібрали у трьох адвокатів, це майже середній показник.

Утім, у моєму тісному світові я відомий як юрисконсульт для ув'язнених, й у цій ролі по кілька годин щодня допомагаю моїм ув'язненим товаришам вирішити їхні проблеми з законом. Я ретельно вивчаю їхні апеляції і складаю клопотання. Я складаю нехитрі заповіти й поодинокі земельні правочини. Часом переглядаю договори для «білих комірців»¹. Я позивався із владою з приводу обґрунтованих скарг, але ніколи не складав позовів за скаргами дріб'язковими. Доводиться складати багацько паперів про розлучення.

Через вісім місяців і шість днів після ув'язнення я отримав грубий конверт. У в'язниці нетерпляче чекають конвертів, але без цього пакунка я би міг обійтися. Конверт прислали з адвокатської контори у Фаерфоксі, що у штаті Вірджинія, — від імені моєї дружини, котра — оце дивина! — просила про розлучення. За лічені дні Діон із співчутливої дружини, вірної супутниці життя, перетворилася на жертву-втікачку, яка відчайдушно прагнула вирватися. Я не йняв віри. Вкрай приголомшено читав папери. Ноги стали ватяні, а в очах стояли сльози, а коли відчув, що ось-ось заплачу, поспіхом сховався у камері, прагнучи усамітнитись. За стінами в'язниці багато плачуть, але завжди потай.

Коли я покинув нашу оселю, Бо мав шість рочків. Він був первістком, але ми хотіли ще дітей. Не складно полічити — і я вираховував мільйон разів, — коли я вийду, йому буде вже шістнадцять, це буде цілком сформований підліток, а я втрачу

¹ Робітники, що працюють в офісах.

десять найкращих років, які можуть провести разом батько та син. До замалим не дванадцяти років хлопчики обожають свого батька, вірячи, що він не здатен на погані вчинки. Я вчив сина бейсболу для малят і юнацького футболу, а він ходив слідом, наче цуценя. Ми рибалили й ночували у наметах, часом поснідавши «лише у чоловічій компанії», у неділі він приходив до мене в офіс. Він був для мене цілим світом, а коли я намагався пояснити йому, що надовго покидаю його, наші серця краялися. Щойно втрапивши за ґрати, я навідріз відмовився од його відвідувань. Я прагнув міцно стиснути його в обіймах, але настільки ж сильним було моє бажання не допустити, щоб мале хлоп'я побачило татка у камері.

Коли ти сидиш за ґратами й вийдеш не скоро, виграти процес про розлучення фактично неможливо. Наші статки, які і попервах не були значним початковим капіталом, за вісімнадцять місяців підточування владними органами вичерпалися. У нас не лишилося нічого, окрім нашого сина й вірності одне одному. Син — це кремій, а от вірність перевелася на порох. Діон надавала солодких обіцянок про стійкість і витримку, та щойно мене не стало поруч, — втрутилася реальність. У нашому маленькому містечку вона стала почуватися самотньо й відокремлено. «Люди, глянувши на мене, зітхають», — писала вона в одному зі своїх перших листів. «Мені так самотньо», — писала вона у наступному. Невдовзі листи стали примітно коротшими, а потім узагалі зникли. Як і вона сама.

Діон народилася у Філадельфії і ніколи не ставилася до сільського життя з теплою. Та щойно дядько запропонував їй роботу, вона поспіхом повернулася на батьківщину. За два

роки вона вдруге вийшла заміж, і зараз Бо тренує інший тато. Останні двадцять листів синові залишилися без відповіді. Певний, він їх так ніколи й не бачив.

Я часто питаю себе, чи побачу його колись знову. Гадаю, я спробую, хоч і не певен цього. Як ти зустрінешся із сином, якого до болю любиш, але який не впізнає тебе? Ми вже ніколи не житимемо разом, як зазвичай живуть батько із сином. Чи чесно буде перед Бо, коли його давно зниклий батько з'явиться, знову благаючи прийняти його у своє життя?

У мене було забагато часу для таких міркувань.

У федеральній в'язниці поблизу Фростбурга, що у штаті Меріленд, я — ув'язнений номер 44861-127. Наша в'язниця — це заклад несуворого режиму для засуджених за ненасильницькі злочини на десять чи менше років. З невідомих мені досі причин перші 22 місяці ув'язнення я провів у закладі середнього ступеня суворості поблизу Луїсвілла, у штаті Кентуккі. У безодні бридких бюрократичних скорочень цей заклад зветься ФВЗ — Федеральний виправний заклад, і це зовсім не те, що в'язниця у Фростбурзі. ФВЗ — це місце утримання злочинців, які скоїли насильство, засуджених на більш як десять років. Життя у цьому закладі набагато скрутніше, хоч я пережив цей строк, не зазнавши фізичної наруги. Надзвичайно прислужилося те, що я колись служив у морській піхоті.

Серед закладів ув'язнення в'язниця — це наче курорт. У в'язниці немає ані стін, ані парканів, ані колючого дроту, ані наглядових вишок, — лише кілька охоронців. В'язниця у Фростбурзі — відносно новий заклад й умови тут кращі, ніж у багатьох державних школах. А чом би й ні? Щороку у США на утримання під вартою кожного ув'язненого витрачається

40 тисяч доларів, а на освіту одного молодшого школяра — вісім тисяч. У нас є радники, завідувачі, соціальні працівники, медсестри, секретарі, різноманітні помічники, а ще десятки адміністраторів, які насилу змогли б правдоподібно пояснити, чим вони зайняті протягом восьми робочих годин щодня. Зрештою, вони — представники федеральної влади. Службова стоянка біля парадного входу заставлена гарненькими автівками й вантажівками.

У фростбурзькій в'язниці шістсот засуджених, і, за незначним винятком, всі ми — люди зі зразковою поведінкою. Ті, хто колись скоїв насильство, засвоїли урок і навчилися цінувати своє культурне оточення. Ті, хто прожив життя у в'язницях, нарешті знайшли найкращу домівку. Багато з цих фахівців не хочуть повертатися на волю. Вони глибоко просякли існуванням у закритому закладі й не спроможні нормально прижитися на волі. Тепле ліжко, триразове харчування, лікування — хіба зможуть вони мати все це на вулицях?

Я не кажу, що життя тут прекрасне. Не прекрасне. За цими стінами багацько таких, як я, людей, яким ніколи й на думку не спадало, що вони колись пустяться берега. Людей освічених, людей, професійно успішних, бізнесменів, людей, які мають гроші, гарні родини й членство у замиських клубах для обраних. У моїй Білій Зграї є Карл — оптик за фахом, який без міри підправляв рахунки за програмою медичного страхування для літніх людей, Кеміт — крутив афери із землею: закладав у різних банках одні й ті самі ділянки по два-три рази, а ще Веслі — колишній сенатор від штату Пенсільванія, якого ввіймали на хабарництві, Марк — здавав в оренду будинки у маленькому місті, обходячи деякі закони.

Карл, Кеміт, Веслі й Марк — усі білі, п'ятдесят один рік у середньому. Всі визнали свою провину.

А серед них — я. Малкольм Беністер, чорний, сорока трьох років, засуджений за злочин, про скоєння якого й гадки не мав.

Наразі у фростбурзькій в'язниці я єдиний чорний, що сидить за злочин, який скоюють «білі комірці». Хоч якось вирізняюся.

Склад моєї Чорної Зграї охарактеризувати не так просто. Більшість — вуличні хлопці з Вашингтона чи Балтимора, яких узяли за злочини, пов'язані з наркотиками, тож коли їх випустять на поруки, вони знову повернуться на вулиці й лише двадцять відсотків не опиняться за ґратами знову. Ані освіти, ані професії, з кримінальним минулим за плечима: як же їм досягати успіху?

Насправді у федеральній в'язниці немає ані банд, ані насилля. Якщо заведеш бійку чи комусь погрозуватимеш, тебе відправлять у набагато гірше місце. Лаються часто, здебільшого через телевізор, та я ще не бачив, щоб хтось розпускав руки. Дехто з хлопців відсидів у державних в'язницях й розповідає жажливі історії. Ніхто не хоче промінати це місце на інший заклад.

Отак ми, зразково поводячись, гортаємо дні. Для «білих комірців» таке покарання — це приниження, позбавлення становища, репутації, стилю життя. Чорним хлопцям краще живеться у в'язниці, ніж там, звідки вони прийшли, чи там, куди потраплять опісля. Для них термін — це лише черговий запис у їхньому кримінальному досьє, ще одна сходинка до того, щоб стати професійними злочинцями, фахівцями з тяжких злочинів.